

BOSNIMFEN & BOMENRIDDERS

cultuur

De natuur redden met kunst. Museum De Domijnen maakte er een uitgebreid overzicht van.
Door Anne Berk

De Poolse Cecylia Malik (1975) klauterde in 2009 elke dag in een van de vele bomen die Polen rijk is en plaatste dagelijks een selfie daarvan op Facebook. Ze hield het precies een jaar vol. Dat bleef niet onopgemerkt. Haar volgers, nieuwsgierig naar welk perkboompje of welke woudreus ze nu weer bedwongen had, gingen haar nadoen, en stuurden haar hun eigen selfies. Anderen attendeerden haar op geschikte exemplaren en moedigden haar aan om de serie te bundelen. Het boek *365 Drzew* (365 bomen) verscheen in 2011.

Er waren ook mensen die in haar een bomenrijder zagen, een beschermervan bedreigde bomen en bossen. Dat raakte bij Malik een gevoelige snaar. 'Het klimmen zelf vraagt om een grote concentratie, waarbij je de natuur heel lijfelijk ervaart. Dat zette me aan het denken', aldus Malik. En zo ontpopte ze zich in dat jaar tot 'ecoactivist'.

Blauwe vleugels

Sindsdien ageert Cecylia Malik tegen het desastreuze milieubeleid van de conservatieve Poolse regering, waarbij ze handig gebruikmaakt van haar achterban. Zo verzamelden zich in 2011 na haar oproep vijfhonderd medestanders met blauwe vleugels om actie te voeren tegen het verdwijnen van een belangrijk migratiegebied van de zogenoemde blauwe Alcon-vlinder. Samen met haar volgers vlocht ze in totaal 6,4 kilometer aan lange vlechten, die in 2013 op de Dag van de Aarde (22 april) als een waterval

Samen met haar volgers vlocht ze in totaal 6,4 kilometer aan vlechten

Cecylia Malik:
'365 Drzew' (365 bomen), 2011.
Beide foto's komen uit deze serie.

De performance van Cecylia Malik in 2016: zogende moeders op stronken van gevelde bomen.

FOTO: TOMASZ WIECH

van de toren van het gemeentehuis van Krakau stroomden, als verzet tegen het kanaliseren van de rivieren. Malik: 'Er waren petitie ingediend en stapels brieven geschreven, maar het was allemaal zo ongelofelijk saai! Om in de schijnwerpers te komen, maakten mijn vrienden en ik gekke, grappige en mooie dingen: schoonheid als middel om de schoonheid van de natuur te verdedigen.'

Toen de Poolse regering in 2016 toestemming gaf voor het kappen van het geliefde Woud van Białowieża, een van de laatste Europese oerbossen, fotografeerde Malik zogende moeders op de overgebleven stronken. De foto's van de 'Poolse moeders op boomstompen' vlogen de wereld over en nagelden de Poolse regering aan de digitale schandpaal.

Onlangs toog ze met een groepje moeders en baby's naar Rome. Omdat de Poolse kerk het beleid van de regering steunt, riep ze de hulp in van de paus.

'Zonder bomen geen leven!' was de boodschap. Paus Franciscus gaf de kleintjes zijn zegen. Of de Poolse regering hiervoor op de knieën gaat, moet nog worden afgewacht, maar zeker is dat Malik als geen ander de media weet te bespelen.

Mantel van sterrenkers

De natuur proberen te redden via kunst is niet nieuw. De Amerikaanse Sue Spaid verzamelde de namen van driehonderd Europese ecokunstenaars voor haar boek *Ecovention Europe – Art to Transform Ecologies, 1957-2017*. Het is een uitputtend overzicht geworden, echt een standaardwerk. Voor een gelijknamige tentoonstelling in Museum De Domijnen, in Sittard, waarvan Spaid de curator is, is een keuze gemaakt uit werk van veertig kunstenaars uit dertien Europese landen.

Een van de pioniers van het genre die Spaid beschrijft, is de Poolse Teresa Mu-

Teresa Murak in 1974 in haar mantel van sterrenkers.

rak (1949). Voor *Procession* (1974) tartte ze de autoriteiten door twee uur lang door het centrum van Warschau te wandelen, gehuld in een mantel met ontkiemende sterrenkers, als herinnering aan de bron van het leven. Maar haar performancekunst vond destijds weinig weerklank in communistisch Polen. Natuur had geen prioriteit. Het beleid was gericht op industrialisatie.

Elders in Europa kwam de consumptiemaatschappij op stoom, met alle gevolgen van dien. Een belangrijke katalisator van een stroom aan ecokunst was het alarmerende rapport van de Club van Rome dat in 1972 verscheen: *De grenzen aan de groei*. De Duitse kunstenaar Joseph Beuys (1921-1986) zag de bui overigens al veel eerder hangen. In 1962 deed hij een oproep om de rivier de Elbe te zuiveren. Deze 'Aktion' staat te boek als het eerste ecologische kunstwerk, en er zouden er nog vele van zijn hand volgen.

Haar kunst vond weinig weerklank in Polen; natuur had geen prioriteit

'Onze relatie met de natuur is volledig verstoord door een economisch systeem dat onze natuurlijke basis op een gewetenloze manier exploiteert', aldus Beuys. Hij wilde de maatschappij veranderen en daarvoor wist de charismatische Duitser – zonder internet, maar met performances, schoolborden, posters – veel mensen te mobiliseren.

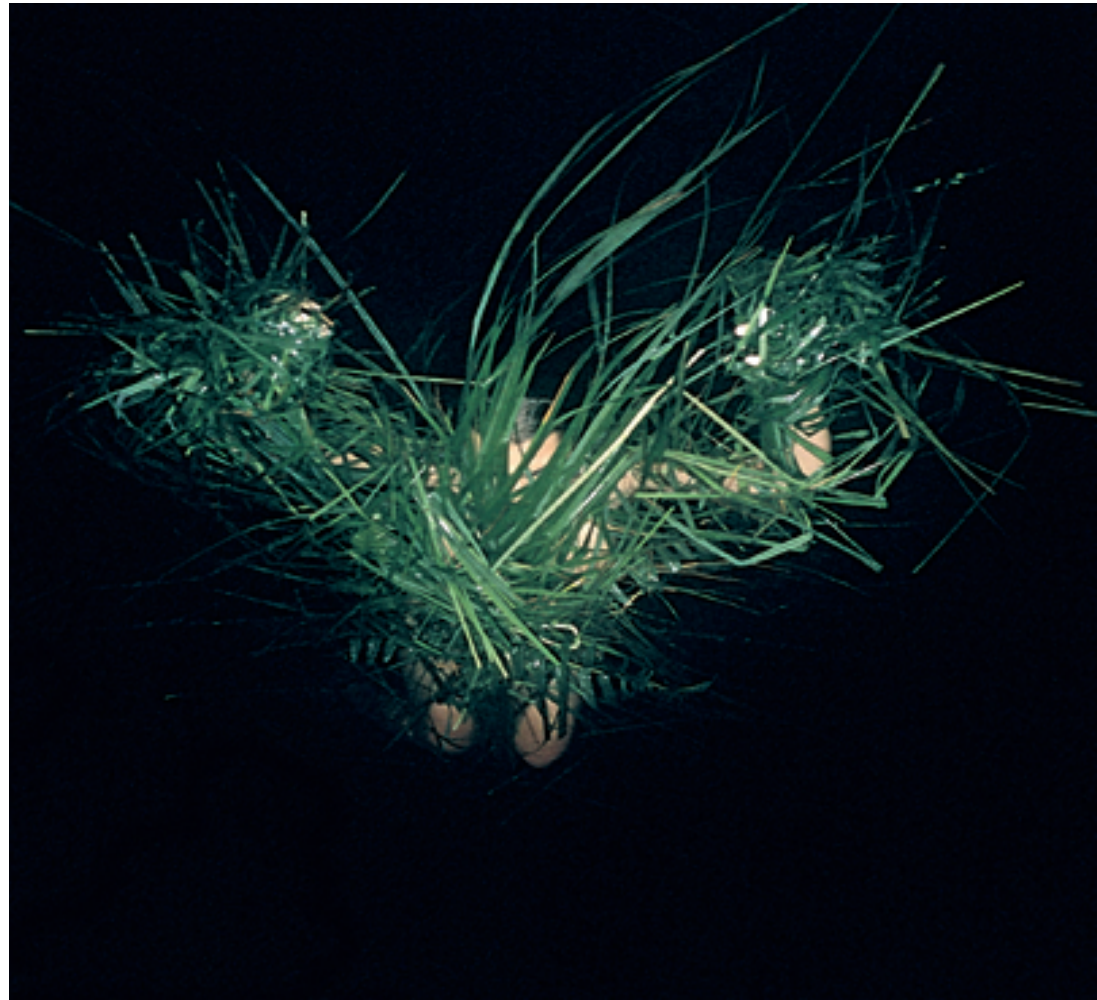
In 1971 organiseerde Beuys de Aktion *Rettet den Wald!*. Met vijftig studenten probeerde hij te voorkomen dat een parkje moest wijken voor de uitbreiding van een Düsseldorfer tennisbaan. Zijn boomridders veegden de paden schoon en markeerden de bedreigde bomen, zodat iedereen kon zien wat er op het spel stond.

Als tegenwicht tegen de verstedelijking en de natuurvernietiging bedacht hij voor de vijfjaarlijkse kunsttentoonstelling Documenta in Kassel in 1982 zijn beroemde *7000 Eichen*-project. Voor 500 Duitse mark kon iedereen een basaltblok kopen (voor een sculptuur) én een eikenboompje planten. Dit project is een van de grootste ecologische kunstwerken ooit. Het veranderde Kassel in een groene oase.

De grens tussen activisme en politiek is flinterdun, en in 1980 was Beuys een van de oprichters van de politieke partij Die Grünen. De geesten waren rijp voor een ecologische partij, mede dankzij kunstenaars als Beuys. Hij gebruikte immers behalve klei, steen en vilt ook taal en ideeën als materiaal voor zijn 'sociale sculptuur'. Beuys: 'Onze ideeën geven we vorm in gedachten, onze gedachten geven we vorm in woorden, en met woorden geven we de maatschappij vorm.' Zijn Aktionen gelden dan ook als een schoolvoorbeeld voor de hedendaagse ecoactivist.

Eén met het bos

Geïnspireerd door Beuys trokken twee Nederlandse kunstenaars, Melanie Bonajo en Emmeline de Mooij, zich in 2007 met hun Poolse collega Kinga Kielczynska terug in het donkerste bos

Kinga Kielczynska en Melanie Bonajo, foto uit hun manifest 'Modern Life of the Soul', 2007.

dat ze konden vinden, het Woud van Białowieza, om het te 'reinigen'. In een absurdistische performance spoten ze kwistig met elke luchtverfrisser en elk schoonmaakmiddel denkbaar. Voorzien van dennengeur, maar bestaand uit vervuilende chemicaliën.

Als bosnimfen waarden ze wekenlang rond in het donkere woud, insecten en de vochtige bosgrond voor lief nemend. Ze vermomden zich als planten, in een poging één te worden met het bos, en schreven een vlammend manifest, *Modern Life of the Soul*. Daarin lezen we: 'In plaats van een organisch geheel, is de natuur een ding geworden, iets wat we kunnen controleren en volledig onderwerpen aan onze persoonlijke behoeften... Mensen stammen direct af van planten, niet van dieren, en mensen zijn een plaag.' □

Ecologische kunst

Ecovention Europe – Art to Transform Ecologies, 1957-2017, t/m 7 januari, Museum De Domijnen, Sittard, dedomijnen.nl

Ze spoten in het bos kwistig met luchtverfrisser, voorzien van dennengeur